

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
VÄINÄMÖINE
PRISCORUM FENNORUM NUMINE,

CUJUS PARTEM PRIOREM,
VENIA AMPLISS. FACULTATIS PHIL. ABOËNSIS,
PRAESIDE

REINHOLDO VON BECKER,
Philos. Mag. Historiarum Adjuncto Ord.

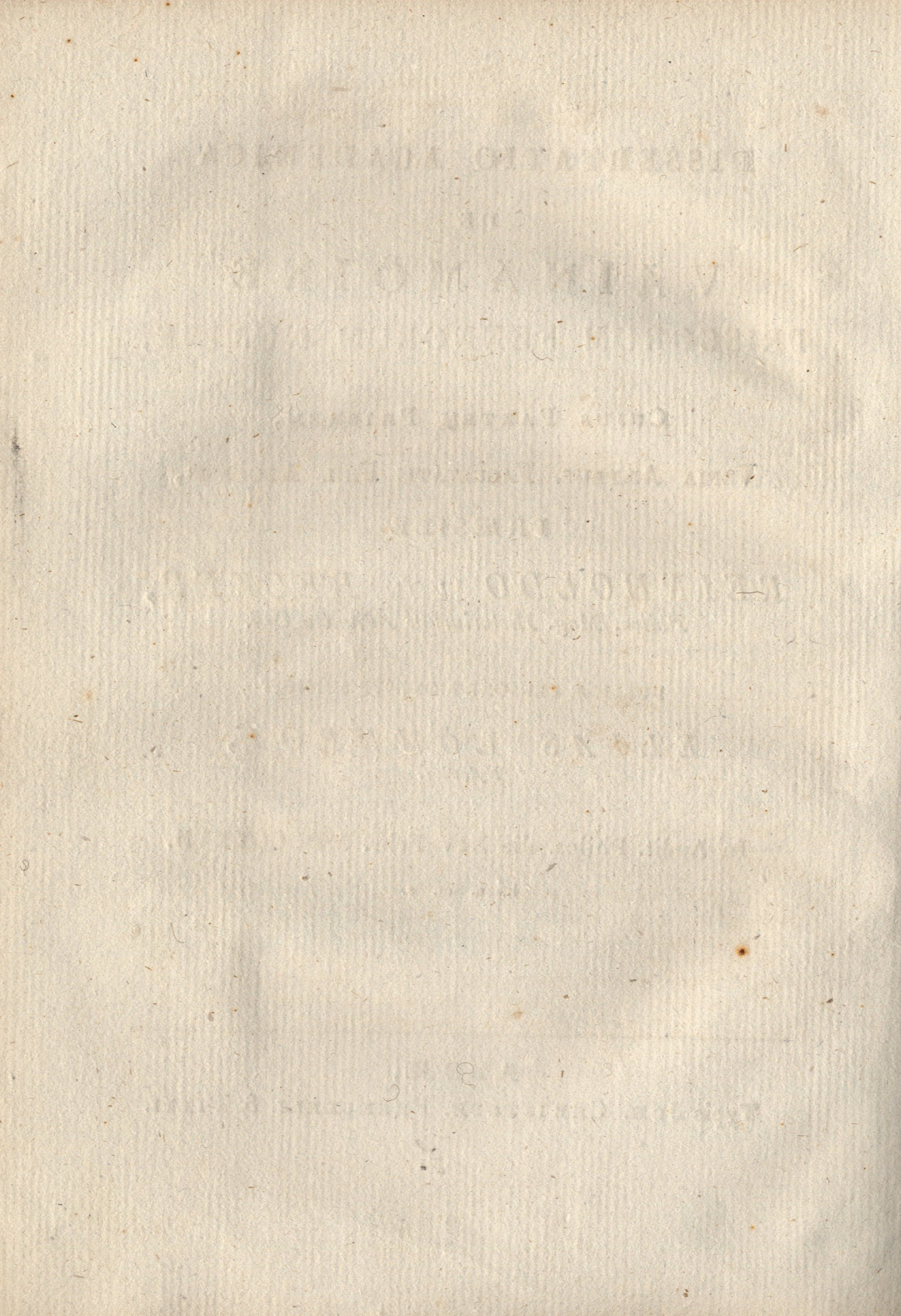
PUBLICÆ CENSURE MODESTE SUBJICIT

ELIAS LÖNNROT,
Nylandus.

In Audit. Philos. die XIV Febr. MDCCCXXVII.

h. a. m. s.

ABOÆ,
Typis JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL & FILII.

§. I.

Residuarum ex paganismo fabularum de *Väinämöine*, celeberrissimo veterum nostratium heroë numineque, maximam quidem partem jam exposuerunt præcipui nostri Mythologi Christianus Lencquist & Christfridus Ganander, ille in *dissert. de Superstitione Veterum Fennorum, Præs. cel. Henr. Gabr. Porthan, edita Aboæ a. 1782*; hic in *Mythologia fennica a. 1789 ibid. excusa o*). At præterquam quod utrumque tela major, quam erant exorsi ad plura festinatim percurrenda coëgit, exstant præterea quædam mythicæ traditiones de *Väinämöine* nostro, quæ nuperius demum publicatæ laudatos duumviros adhucdum latuisse videntur, quales imprimis sunt pleræque runarum veterum, quas collegit typisque excudi curavit

A

Ex.

- a) Cfr. Cel. H. G. Porthan, Annot. in M. P. Juusten Chronicon Episcoporum Finlandensium p. 93, ubi & ceteri, qui de Religione Fennorum pagana ad id tempus scripserunt, recensentur. Ex recentioribus Mytholog. fennicam attigerunt Rühls *Finland und seine Bewohner* Lpz. 1809; *Svensk Literatur-Lidning* a. 1817 p. 372 sqq.; v. Schröter *Finnsche Runen* Ups. 1819; *Lurun Wiltkos Sammat* a. 1820 N. 10, 11, 20; *Dhyldigt Ingenting Aboæ* 1821 p. 65 sqq.; *Beiträge zur genauern Kenntniß der Esthnischen Sprache*, (edidit J. H. Rosenplänter), 14:tes Heft, Pernau 1822, cui libro Literatus Rigensis Chr. J. Peterson inseruit elaboratam a se tentonicam versionem s. c. *Mythol. fennicæ; Mons Geschichte des Heidenthums im nördlichen Europa* Lpz. und Darmst. 1822 Th. I. pp. 43—66; G. Rein, *Specim. Historic. de vetere Carelia*, P. IV & V. p. 49—58. editæ hic Aboæ a. 1826.

Experientissimus Med. Doctor Zach. Topelius b). Cum vero nec omnes ejusmodi recentius investigatæ runæ adhuc sint in unum collectæ, nec plurimæ earum, interpretatione quippe carentes, nisi a fennici sermonis perito intelligi possint, operæ pretium existimavi, quæ de *Väinämöine* hætenus dispersa leguntur, hinc inde conquisita, lectoris bona cum venia, tirocinii academici loco in sequentibus plagulis breviter enarrare. Nihil quidem novi promittere valeo illis, qui fennicæ linguæ scientia imbuti facile runas nostras ipsi adire possunt, quarum poetiis coloribus vivida dictio etiam multo majore cum delectatione, quam simplex mea narratio legetur; at cum & nostratium sint multi, qui fennice nesciant, juvabit operam dare, ut his quoque dici possit:

nec longus patrios labor est tibi nosse penates,

§. 2.

Ubi locorum natus sit *Väinämöinen* ex traditionibus veterum definiri haud quidem potest, sed quoniam non modo ipse verum etiam patris sui sedes sub arcto fuisse dicatur c), probabile

b) In collectione: *Suomen Kansan Vanhoja Runoja ynnä myös nykyisempää lauluja*, partt. tres, Aboæ editæ annis 1822, 1823, 1826.

c) Patet hoc partim ex eo, quod tribus diebus iter ad Pohjolam, id est ultimam septentrionalem plagam, confecisse narratur *Väinämöinen* (vid: runa sub not. d allata), partim quoque ex versiculis:

<i>Kave ukko Pohjan herra,</i>	Kave senex plagæ borealis dominus,
<i>Isä vanhan Väinämöisen...</i>	Pater senis <i>Väinämöinen</i> ...
<i>Wälähyytti Väinämöinen</i>	Coruscavit <i>Väinämöinen</i>
<i>pimilässä Pohjolaissa...</i>	in tenebroso Septemtrione...

Immo expresse dicit Ganander (l. c. p. 29) patrem *Väinämöinen* in paræcia Paldamo habitasse una cum filiis suis, quorum plerique dein alibi sedem fixerunt.

le tamen habemus, locum ejus natalem aut in Fennia aut in adjacentium terrarum boreali plaga esse quærendum. Neque de tempore, quo ortus sit, aut de adolescentia ejus plura rescivimus, quam quæ continet fragmen quoddam runicum d) perhibens

A 2

bens

- d) Initium hujus fragminis, quod ex ore senis rustici in Parocchia Paldamo exscripsit Præsidiq[ue] meo communicavit Rev. Præp. Doct. Aemileus, tale est:

Minne meiltä päiwä pääty?
 Kunnas meiltä kuu katolisi?
 Päiwä pääty kalliohon,
 (kuu kivehen katolisi).
 Yöllä synty Väinämöinen,
 yöllä synty, yöllä kaswo,
 tako herran tapehita.

Kyy lenti kynnyselle
 takohissa Väinämöisen.
 Ite wanha Väinämöinen
 sanan wirkko, niin nimesi:
 mitä kyy olet kynnysellä?
 Kyyppä taiten wästoapi:
 tuota lieneu kynnysellä,
 sanomata saattamassa,
 jopa kuu kivestä nousi,
 päiwä päästi kalliosta,
 takohissa Väinämöisen.

Waka wanha Wäinämöinen
 sanan wirkko, niin nimesi:
 josma nyt lähen Pohjolahan,
 Pohjan poikasten sekahan,
 Lapin lasten tanterelle,
 koska kuu kehästä päästin,
 päiwän päästin kalliosta.
 Astu päiwän, astu toisen,

päiwänä jo kolmantena
 portit Pohjolan näkyvät,
 Pahan ukset ulwottaawat...

Quorsum a nobis sol cecidit?
 quo a nobis luna disparuit?
 sol cecidit in montem,
 (luna in lapidem disparuit).
 Nocte natus est Väinämöinen,
 nocte natus est, nocte adolevit,
 cudendo fabricavit quæ domino necessaria erant.

Draco advolavit ad limen
 cudente Väinämöine.
 Ipse senex Väinämöinen
 verbum emisit, hoc modo locutus est:
 quid draco moraris in limine?
 Draco scite reddidit:
 idcirco morer super limine,
 nuntium ut afferam,
 jam enim luna e lapide surrexit,
 sol eyasit e monte,
 cudente Väinämöine.

Probus senex Väinämöinen
 verbum emisit, hoc loco locutus est:
 quid? si iter ingrediar ad Pohjolam,
 in Pohjolæ filiolorum medium,
 ad Lapponiæ puerulorum campum,
 quoniam lunam e claustris liberavi,
 solem liberavi e monte.
 Progrediebatur diem, progrediebatur alterum,

die jam tertio
 portæ Pohjolæ apparent,
 Maligni fores ululant...

bens eum nocte & natum esse & adolevisse cudendoque fabricasse, quæ domino (forsitan patri suo, qui dominus plagæ arctæ vocatur, v. not. c.), opus essent.

De patre ejus duplex affertur fabula, quarum altera tradit gigantem *Kalevam* duodecim procreasse filios, giganteis viribus illos quoque præditos, quos Episcop. Agricola inter Deos Tavastorum fœnisecio præfectos recenset, et ex quibus Väinämöinen, Ilmarinen, Hiisi, Soini, Kihavanskoinen (secundum alios Liekiöinen) tantum nominantur *e*. Cui quidem fabulæ, quæ præterea narrat Kalevæ progeniem lapides in pluribus locis accumulasse, etiam alii quidam concinunt mythi, secundum quos itidem Väinämöinen & Ilmarinen fratres fuere, atque ille certans cum juvene Joukkavaine (qui et Joukkamöinen, Joukas vocatur) a se congestos esse lapidum acervos *f*) asserit *g*). Inde vero, quod constellatio Orionis vel hodie a Fennis appellatur Väinämöisen viitatae sive wifahdin i. e. falx (sœnaria) Väinämöinis, verisimile fit, hunc Deum pratis demetendis inclaruisse, id quod de filiis Kalevæ Agricola generatim affirmat.

Secundum alteram fabulam pater Väinämöinis fuit senex *Kaveh h*), dominus plagæ borealis, antiquissimus gigas (*Turilas*),
qui

-
- e*) Vid: Descriptio Parcciz Paldamoënsis, auctore Joh. A. Cajano, inserta Ephemeridibus: *Tidningar utgifne af ett Sällskap i Åbo 1777* N. 18. p. 140 sqq.; Lencquist l. c. p. 26 sq. atque Mythologia fennica p. 29 sq.
- f*) Sunt nonnulli, qui hoc loco ejusmodi lapidum acervos indicari putent, qui per varia Sueciz & Finlandiz loca etiamnunc conspicui, suethice *Zättelast*, fennice *Hilden luolat*, *Hilden kukaat* appellantur. Vid: Joh. Oedmanni Chorographia Bohusiensis Cap. 12; Ganander l. c. p. 13 & alii.
- g*) V. Ganand. p. 29 sq.
- h*) Admodum infelix atque genio linguæ contraria est conjectura Pætersonii (vid. l. s. c. p. 30), qui nomen Kave ex esthonica voca

qui e matris (Kunottaris i) utero, ubi triginta æstates jacuerat, equo insidens pleneque armatus in lucem erupit.

Prior illa Fabula, quamvis in nullis quas novimus runis memorata, & scriptorum commentis fortasse amplificata, tamen qua præcipuam sui partem, cum hac posteriori concordat; neque

kawwa vel (rectius) *kaua*, fennice *kauan*, adeoque e radice *kauka* (longinquitas) derivari, atque temporis Deum seu ipsum tempus (*Χρόνον*) significare autumavit. Etenim, ut jam Ganander l. c. p. 34 sq., rejectis ceterorum ineptis derivationibus, observavit, vox *kawe* l. *kaweh*, *kawet*, in Gen. *kapehen*, *kapeen*, proprie est nomen appellativum communis generis, significans in runis veteribus vulgo hominem, alias etiam animal quodvis quadrupes. Numquam Väinämöinen κατ' ἐξοχήν vocatur *aiunonen kaweh* i. e. unicus homo (Gan. p. 101). Eum quoque autumamus nomine *kaweh* indicari versiculo: *kaweh kuum kehästäpäästi* (*kaveh* lunam e claustris liberavit); nam alibi (v. not. d) ipse Väinämöinen asserit se solem & lunam e claustris, quibus inclusa erant, in liberum reduxisse. Legitur quidem in Mythol. fennica p. 34. Jesum hoc fecisse, & p. 29 dicit Ganander: significare *Kavet* sæpe potentem in luna principem, qui eandem contra *Kuomet* defenderit, sed illud assertum Christianismi cum paganismo permixtionem, hoc Ganandri hallucinationem prodere putamus. A *kaweh* derivatum est *kapo*, quod Lencquist & Ganander *kawoh* male scribunt atque ejusdem plane significationis ac *kaweh* habent, cum tamen in runis mulierem tantum denotet.

- i) *Kunotar*, quo nomine Väinämöinis avia insignitur, peregrinæ originis est & idem atque in vetustis Suecorum legibus sæpe obveniens *kun*, *kona*, Lapponibus *quin*, *konno*, *kunno* i. e. uxor, femina, Danis etiamnunc *kone*, *kona* appellata. A *kun* & *kunno* terminatione feminina pro more poetarum savonicorum adjecta, facile habetur *kunotar* s. *kunnotar*; atque ut in runis nostris *Mariatar*, *Katrinatar*, *Louhiatar*, *Hempiätär* nil magis quam *Maria*, *Katrina*, *Louhi*, *Hempiä*, sic quoque *kunotar* sive *kunnotar* nihil aliud quam mulierem vel feminam significat: nihilque aliud quam mulierem intelligendum est voce *kunottaret* obveniente in quadam runa, quæ *Rauan synty* inscribitur.

que inde repugnantia quidquam oritur, quod uno loco Kaleva, altero Kaveh vocetur pater Väinämöinis: Est enim Kaveh, quod hinc nominis proprii vicem sustineat, revera nomen appellativum in runis plerumque hominem significans, quare nihil impedit, quominus Kaleva etiam Kaveh nominari potuit. Consentiant vero utraque fabula in eo, quod patrem Väinämöinis perhibent fuisse potentem in plaga boreali heroem ex gente gigantum, quæ secundum vulgi fennici pariter ac scandinavici opiniones ante hodiernum genus hominum in terris borealibus habitavit, & Fennis olim Turilaat *k*) nuncupata est. Quod

k) Turilaat secundum vulgi nostri fabulas erant homines corpore & viribus prodigiosis præditi, quare etiam nunc Fenni de homine vasta corporis mole conspicuo passu suum Turilas (vastus ut Turilas) dicere solent. Saxi molientis virium specimen ediderunt, id quod etiam de filiis Kalevæ narratur (Gan. p. 29 & 93). Ad litora maris arctoi in primis habitasse videntur, quoniam ille Turilas, qui pater fuit Väinämöinis, vocatur dominus borealis regionis & ex iisdem locis (Pohjola, Pimentola, Turja) etiam venit ille gigas, qui artium magicarum scientia pollens ad vulnera sananda a mystis nostris invocari solebat (Gan. p. 70 sq.). Quod Turilas apud Ganandrum vocatur *mušta mies* & adhuc homo immanis & perniciosus apud Savones dicitur *Turilas* & *paha Turilas*, id feritatem & horridum adspæctum illorum indicare videtur. Bellicosos porro fuisse inde concluderes, quod pater Väinämöinis in lucem proveniens plene armatus fuit eques. Quin ipsum nomen, quo insignebantur, bellicosum seu bellatorem denotare verisimile est; nam e lapponica radice *Toro* (bellum), *toroles* & *torolats* (bellicosus, pugnax, quibus cognatæ fennicæ voces *tora*, litigium, *torna*, *torata*, litigare, pugnare) non incommode deducitur. Posset tamen, si conjecturis ulterius immorari liceat, Turilarum nomen deductum esse a Turja l. Turjan maa, qua voce nostrates indicant remotissimam quandam terram (Mythol. f. p. 93) quam Ganander nunc pro Norvegia, nunc pro Aethiopia habet, sed nos suspicamur eandem esse atque antiqua regio Turan ad montes Urales sita. Confr. E. G. Geyer, *Swea Rites Häfder*, p. I. Ups. 1825 p. 401.

Observatu denique dignum putamus, idem fere, quod mythi nostri de Turilis perhibent, etiam de *Trollis* sive *Trullis* in hi-

Quod si Fennorum Turilæ, ut non sine omni verisimilitudinis specie suspicamur, idem fuerint atque gigantibus annumerati Trolli vel Trulli toties in Islandorum scriptis *Sagor & Ed. dor* dictis obvenientes, nonnihil lucis inde ad genus Väinämöinis relegendum quoque lucrari posse videmur. Constat enim priscis temporibus nomine Trollorum, quos cel. Prof. Neikter l. c. Fennicæ vel Lapponicæ stirpis fuisse credit, tales in silvis habitantes, Septemtrionalis terræ aborigines fuisse appellatos, qui ob mores truces & magicas artes diffamati, coloniam ab Othino huc deductam, pro more suo bella gerendi, rapinis & repentinis excursionibus diu infestarunt, donec tandem vel devicti vel in boreales Russiæ partes expulsi fuerint.

§. 3.

Quod ipsum nomen Väinämöinis attinet, variè quidem legitur, ex. gr. apud Agricola *Äinemöinen*, apud alios passim *Väinemöinen*, *Veinemöinen*, *Vainemöinen*, sed quoniam Fennis ipsis, quantum quidem nobis experiri licuit, constanter *Väinämöinen* audit, sic quoque scribendum cum *Lencquistio*, *Porthano* & *Ganandro* judicamus. Habetur etiam forma simplicior *Väini* (vel *Väinä*) quamvis raro nec nisi in genitivo casu occurrens, unde tam illud *Väinämöinen*, terminatione formativa *möinen* adjecta, quam in runis obveniens nomen patronym. *Väinätär*, i. e. filia *Väinämöinis*, deducta esse apparet. Unde vero nomen *Väini* (vel *Väinä*) originem habeat, plane ignoramus 1).

Ad.

storia Scandinaviæ antiqua narrari, adeo ut non parum sit credibile *Troll* Scandianorum & *Turilaat* Fennorum idem esse, utrosque vero ad genium linguæ suæ nomen hocce paullulum mutasse, simili ferme analogia ac *Torkil* in *Trull* & vox lapponica *puerat* (bonus) in succanam *brat*, transformata sunt. Cfr. *Dissert. de gente antiqua Troll*, Sectiones VI, Præsid. Jac. Fr. Neikter, annis 1793, 1796, 1799 Ups. editæ, in quibus *Trolli* copiose & diligenter descripti leguntur.

- 1) Brevior nominis forma occurrit apud *Ganandrum* p. 411 & 105, ubi forte *Väinän* pro *Väinen* legendum, ut magis conveniat cum no-

Adduntur præterea Väinämöini plura epitheta, quibus eum ornare poetæ nostri studuerunt. Sic appositum proprio ejus nomini persæpe invenias *wanha* (grandævus, senex), *waka* (justus, probus, integer); vocatur & passim *uſſo* (avus, senex), *isä* (pater), *pyhä uros* (sanctus heros), *suuri mies* (vir magnus), *laulaja* (cantator), *pätönen poika* (filius egregius), *hyvä sukuninen* (generosus), *uwentolanien* (gloriosus, superbus?). Perhibet eum Lencquist in quadam runa appellari:

<p><i>Kaisen maitsman taſoja,</i> <i>isman kannen kaskuttaja.</i></p>	<p>totius mundi fabricatorem aëris operculi (coeli) excusorem;</p>
---	--

sed suspicatur hosce versus a recentioribus esse interpolatos, de qua re in sequ. §. plura dicemus. Afferit porro Ganander (v. l. c. p. 101) eundem ante reformationis tempora nominatum Deum antiquissimum, conspicue & aperte cognitum Deum, quod assertum etsi testimonio valde ambiguo niti videatur, neque nos in ullis, quas consulere licuit, runis Väinämöinem expresse appellatum *Jumala* seu Deum invenerimus, probabile tamen omnino est hunc titulum ei tanto minus denegatum fuisse, quanto certius constat eum inter potentissimos nostratum Deos fuisse numeratum *m*).

Qua

minibus Väinämöinen, Väinöitâr (Top. II. p. 12). Præter argumenta, quæ attulit Lencquist l. c. p. 35, etiam hæc simplicior forma testimonio est, male & perverse a Juslenio in Fennici Lexici tentamine nomen Väinämöinen per vocem Nereidis (*Hafsfru*) explicari, quasi esset idem ac *weln* (*wéen*, *weden*) *emoinen weden emántä* (aquæ domina). Rev. Doct. N. Idman (v. *Uſhandling om Finska och Greliska Språkens Gemenskap*) a Græco vocabulo *Φαινόμενος* nomen Väinämöinen derivandum putavit, quæ certe opinio una cum ossibus ejus molliter quiescat. Multo quidem potiore jure ad radicem quandam obsoletam vernaculæ referendum sit cognatumque habendum lapponico *wájo* (vires), atque fennicis *wáki* (robur) gen. *wáen* contr. *wáin*, *wáinástáá* (vires intendo).

m) V. Ganand, p. 101,

Qua externum suum habitum, ex allatis jam patet eum fuisse senem majoris staturæ. Ceterum subucula bona indutus & insuper toga ex panno laneo pinguiore confecta vestitus balteo cingebatur, ex quo gladius pependit *n*) affabre factus, cujus descriptionem sequentes versus runæ §:o 2:o (not. d.) qua partem subjunctæ continent:

Jo oli pikkusta pitempi
miekka wanhan Väinämöisen,
yhtä ohrasen syweä;
siltä kuu kärestä paisto,
päiwä wästistä wäldötti,
heponen kärellä seisoi,
penu putkesa makasi,
kasi nauku naulan pädsä.

Erat autem paullo longior
gladius senis Väinämöinis,
(quantum) unum hordei granum;
e mucrone ejus luna luxit,
sol e capulo fulsit,
equus in cuspide stetit,
catulus in vagina jacuit,
felis (quasi) vocem edidit in glo-
bulo scapuli.

Narratur præterea noster galeam (seu pileum) capite gessisse & nonnumquam saltem hasta fuisse armatus, an vero hæc ejus arma eodem artificio ac gladius ipsius fuerint fabricata, nullibi commemoratum invenimus *o*).

In digladiandi arte omnium princeps habebatur, addit enim nuper citata runa eum cum filiis Pohjolæ (Lapponibus) digladiantem capita eorum, veluti radices raparum demessuisse *p*); nec minus certo idu hastam vibrans cor ipsum perfoscit certare cum eo gestientis Joukkavainis, qui tum pœnas temeritatis dedisset, nisi a ceteris Diis fuisset sanatus *q*).

B

Plu-

n) In medio relinquimus, quæ fuerit vagina, gladiine an cultri, de qua in runa Hauwan] Synty (origo Ferri) inscripta (Top II. 19) dicitur:

Tuolla filloin vanta säily
wyöllä wanhan Väinämöisen,
kolmijatkossa tupešsa.

Illic tunc ferrum versabatur
ad balteum senis Väinämöinis
in trimembri vagina.

o) Ganand. p. 23; Top. II. 15.

p) Kisti kuu nauriin napoja
päitä Pohjan poikasien

Desecuit veluti rapæ radices
capita Pohjolæ filiorum.

q) Ganand. p. 23.

Plurimas præterea, ut decet Superos, artes callens sciteque trañans jam fulmen regere narratur, jam ferrum cudere, navigium modo, modo nablum fabricare. De arte ejus musicen tractandi, in qua nec Apollini neque Orpheo cessit, infra loquemur. Siderum denique signa & motus eum observasse & majores nostros docuisse, non est plane incredibile r).

Itinera fecit hiemę in traha sedens & equo veñtus, æstatis vero tempore terrestria pedes, maritima in navigio, quod remis impulsum vel a Lieto Lemmingäinen s) vel ab aliis, ipse in puppi sedens gubernavit. Quin & aliquando natando trajeñtum comperimus. Aërem quoque permeasse apparet montesque, cum opus esset penètrasse intima eorum domicilia visitaturus.

§. 4.

Ex diversis nostratium fabulis, quæ fabricationem mundi attingunt, colligitur hujus negotii partes primarias Väinämöini olim

r) Tenuem quidem sed tamen aliquam huic conjecturæ ansam præbent tum denominatio Väinämöisen wiltate s. wilahdin, qua insignitur constellatio Orionis, e cujus motu potissimum rustici nostri etiam nunc horas nocturnas notare sciunt, tum verba Väinämöini adscripta: "Minun on . . . ilmapielet pistämäni, taiwoni tähyttämäni (Top. I. 22.) i. e. ego primum plagas seu cardines mundi determinavi, cœla mea stellis conspersi.

Cuicunque vero debuerint veteres nostrates harum rerum notitiam, certum est eos antiquis jam temporibus indigena nomina nonnullis constellationibus imposuisse. Videntur præterea majores nostri diversas octo mundi plagas numerasse, quarum nomina sunt: pohjanen (septemtrio, norr), kullinen (medium inter septemtr. & orient, nordöst), itä (oriens, öster, ex lapponico idä diet, mane), kato (med. inter orientem & meridiem, sydöst), etelä (meridies, söder), lounas (m. int. merid. & occid. sydväst), länsi (occidens, väster), luode (m. int. occid. & sept., nordväst) cfr. Mnemosyne a. 1821. p. 101—110.

s) Quem jurgiis deditum & præterea piscatorem, venatorem, bellatorem & in silvis laborantem comperimus (vid. Top. I. 17. & III. 3.)

olim tributas fuisse. Habetur autem de mundi origine in ru-
na quadam hæc narratio *t*).

Inimicitias diu Lappo quidam in Väinämöinem gerens,
occasione data, sagittam in eum misit. Quo facto Väinämöi-
nen in mare procidens primum sex annos natavit, post uno
se loco tenuit. Advolavit tunc querquedula avis trabemque
credens, nido in eum constructo, ova tria peperit. Quibus in-
cubans tantum excitavit calorem, ut Väinämöinen igne se com-
prehensum putaret, mox vero movens sese ova in aquam de-
volveret. Ex comminutis horum testis & particulis, fracta e-
uim in lapsu sunt, diversæ mundi partes jam oriri, coeli qui-
dena ambitus ex superiore testæ parte, terra vero ex inferiore,
albumen splendescens in solem mutari, luteum rubescens lu-
na evadere, aliæque particulæ in stellas verti & per cælum dis-
spergi *u*).

In fabula alia coortum inter Väinämöinem fratremque e-
jus Joukkavainem certamen describente, ille loquens inducitur
verba creationem mundi, qua partem certe, ei vindicantia, quæ,
quoniam ambigua sunt, non alienum duximus, apposita ver-
sione hic inserere, subjunctis quoque ceteris interpretamentis,
quo & lectori copia sic fiat judicandi, quantum ex iis ad muni-
di incunabula sit referendum. Perhibet igitur isthæc fabu-
la *v*) obviam utrinque senem Väinämöinem & juvenem Jouk-
kavainem ita factos esse, ut temones jugaque equorum inter se
implicata cursum sisterent, dicentique tum seni Väinämöini:
"viam is nostrum teneat, qui plura noverit, cui vero minor
sit rerum notitia, is de via decedat," hunc jaçtanter respon-
disse se quoque paullulum scire, temporis nempe, quo in *Pisa*

B 2

atque

t) Top. I. 27.

u) Alibi traditur pisces & phocas ortos esse ex ovo aereo hirundi-
nis, quod e nido hujus sub navigii stega constructo in mare de-
volutum esset (v. Schröter l. c. p. 46). Præterea variam varia-
rum animatarum inanimatarumque rerum genesin afferunt ceteræ e-
jus generis runæ, quæ *Symnyt* i. e. origines inscribuntur,

v) Lencq. l. c. p. 34; Gan. p. 34; Top. I, 21. sqq.

atque *Horna* montibus arbores proceræ stabant, meminisse, & mox, cum id infantis mulierisve non vero herois barbati memoriam scientiamque Väinämöinen nominasset, alterum prius dictis addidisse, meminisse se temporis, quando maria arata, agrorum portiones transnavigatæ, aëris postes adfixi, colles coacervati, lapides in struem congesti fuerint (cfr. not. f). Ad hæc vero jam Väinämöinem reddidisse:

Minun on meret fyntämäni, A me sunt maria arata;
 farkajaot sauwomani x), agrorum portiones navigio su-
 peratæ,

ilmapielet pistämäni, aëris postes adfixi,
 mäet myllemöittemäni, colles coacervati,
 Eiwet luomani kokohon y). lapides collecti in congeriem.

Secundum aliam ejusdem certaminis narrationem ad verba Joukkavainis a Väinämöine responsum esse dicitur,
 Minun on kolkot kuokkimani, A me sunt valles effossæ,
 kalahauat kaiwamani, piscium foveæ erutæ,
 ilman pielet pistämäni, aëris postes adfixi,
 tawoni tähyttämäni, coela mea stellis conspersa z).

Patef

-
- x) Sauwoa conto navigium seu scapham subigere significat, quod in itineribus fluvialibus usitatissimum est, in primis in Septentrionali Finlandia; videtur igitur hic respici tempus, quo diversis mundi partibus nondum ordinatis, loca, quæ nunc sicca sunt, inundata fuerint; arida vero alia, quæ nunc a maribus occupantur. Explicat Lencquist hæc verba "a me sunt maria emollita (quasi ager aratro emollitur, h. e. primum liquida facta), a me sunt jugera mensurata."
- y) Possunt tamen hæc verba etiam sequenti ratione explicari: a me sunt maria transnavigata, agrorum portiones periculis distinctæ, plagæ mundi (väderstrecken) determinatæ, colles perfossi, lapidum cumuli congesti, adeo ut nec mundi creationem nec aliud quidquam humanas exsuperans vires respiciant.
- z) Cæterum hæc ipsum certamen respicientia fabula adjicit: interrogasse offensum jam senem Väinämöinem a Joukkavainis, quid sibi daret, ut esset in gratiam rediturus; hunc vero primum prom

Patet igitur ultimum ex his versibus aperte mundi creationem loqui, & quamvis præcedentes versus etiam ita possint interpretari (vid. not. y); ut eam non spectent, tamen illa explicatio, qua ad ipsam referuntur, probabilior nobis videtur, partim quia majori se commendat simplicitate, partim quod cum ultimo versu melius congruit. Suspiciatus quidem est Lencæ quist versus in §:o huic præcedenti jam allatos, quibus Väinämöinen totius mundi fabricator operculique ærei excusor laudatur a recentioribus esse poetis fictos, sed causas tamen attulit nullas suspicionis suæ inde forsani oriundæ, quod ei plenius cognita non essent cetera runarum loca, quæ etiam, ut putamus, non obscure produunt priscos nostrates mundi fabricationem si non totam at qua certe magnam partem Väinämöini attribuisse.

§. 5.

Nulla autem re celebratior est Väinämöinen, quam arte musicam tractandi, cui & in primis videtur debuisse immortalitatem suam divinosque post fata honores. Antequam vero laudes, quas hac arte adeptus est, attingimus, pauca præmittendum videtur de origine ipsius instrumenti, quo cecinit, cuiusque non solum fabricator, sed secundum plurimorum opinionem inventor quoque fuit.

Dicitur in nonnullis traditionibus instrumentum seu nablum hocce, nostratibus *kantele* raro *harppu* nominatum, a lucii

sisse unicum suum equum admissarium, eumque valde egregium &, renuente sene, mox cassidem auro, piteum argento repleta, at tandem, etiam his parvi habitis minanteque Väinämöine usque ad humeros incantatione adversarium suum in terram demersum iri, orantem, ut revocaret sacra sua verba, sororem unicam illi spondisse. Quo pretio senem jam mitigatum verba sua sacra inefficacia reddisse, Joukkavainem vero lacrymas effundentem domum reversum esse. At matrem ei occurrentem, cum causam cur flet, cognovisset, summo gaudio raptam manus complosisse dixisseque: "quoad vixi, generum mihi Väinämöinem addiscere cupivi, magnum illum virum cantatoremque mihi redere affinem.

cii piscis (alicubi etiam ex anatis) ossibus a Väinämöine factum esse, qualis autem structuræ aut formæ id fuerit, tanto minus determinare allaborabimus, cum nec a poëta accuratius descriptum sit, cumque ipsa jam materia, e qua fabricata fuit; nos a tam arduo conamine absterreat *aa*). Alterum vero nablii genus, quod etiam *kantele* vocatur & nostratibus adhuc usurpato nablio forte non fuit absimile, ex durissimo betulæ genere ventruosum fabricavit, clavos epitoniales ex ramulis quernis lævissimis adaptans chordasque ex setis equinis, secundum alios etiam ex capillis virginis a familia Dei Hiisi oriundæ *bb*).

Recens sic fabricata instrumenta Deus narratur *aa*) provocatis maribus & feminis tractanda obtulisse, multum vero semper abfuisse, quominus gaudium oriretur harmoniceque nervi sonarent *cc*). At ipse Väinämöinen cum instrumentum genibus impositum tractare cœpisset, tunc primum gaudium exoriri atque nasci harmonia. Movere se raptim omnia, cursum festinare animalia silvarum, aves advolare velociter piscesque subito adnare ad cantum instrumenti audiendum; ipsa etiam maris domina in saxum, quod forte animadvertit in arundineto, ventre sese sublevare attenteque auscultare, ursus sæpimento innisus aures arrigere. Immo & senex ipse ita commoveri, ut lacrymæ grandissimæ ex oculis manantes super probum ejus pectus genuaque usque ad imos pedes defluerent. Memoratur aliis in traditionibus *dd*), Väinämöine kantele suum tractante, silvarum quoque dominam cœtum auxisse auscultantium, omnesque & viros & feminas ad lacrimas fuisse motos: alia vero occasione *ee*) eum nablii sui sono incolas Pohjolæ

aa) Cfr. Top. I. 32. sq.; III. 26.

bb) Cfr. Ganand, l. c. p. 102 & Schröter l. c. p. 55.; hodiernam hujus instrumenti constructuram exposuerunt Porthan de Poësi fennica p. 78. sq.; Rühls l. c.

cc) Lencq. l. c. p. 36. sq.; Gan. l. c. p. 102, 104. sq.; Top. III. 26. sq.

dd) Top. I. 33; Turun Bliffo; Canonat a. c. N:o 11.

ee) Top. II. 16. sq.

jolæ somno sopiisse, & porro canente eodem fornices cœli fuisse ruptas, arbores altissimas quassatas, montes æneos agitados, lapides in litore fissos, columnas aëris diffractas saxaque ejulatum edidisse *ff*).

Effectum hunc, quem exseruit cantus Väinämöinis, altitudini vocis ejus, quam Deo dignam sistere voluit audax vates, in primis tribuimus eo etiam ex capite, quod adhuc in quotidianis sermonibus Savonum vox Väinämöinis idem ac vox stentorea significat. Sed cum alibi *gg*) dicant eum canendo navigium & fabricasse & in mare deduxisse & remiges sibi comparasse, minantemque cantando juvenem Joukkavainem usque ad humeros in terram a se demersum iri, clamando & sibilando denique ventum sibi parasse secundum (v. §. 7.), videntur Fenni nostri eandem vim omnipotentem voci & verbis Väinämöinis tribuisse, qua fuerit τὸ FIAT Creatoris, de qua in Genesi legitur.

Quamvis vero unde sumserit Ganander, quæ cetera huc pertinentia affert (l. c. p. 103. sq.), invenire non potuimus, cum fontes non indicaverit; fide tamen ejus qualicumque adhuc addere liceat de musica Väinämöinis, divinum huncce vatem, qui a potente sapienteque Kaveh canendi artem didicisset, laudes heroum priscorum, mundi creationem, ignis originem, rerum occultam naturam, sortem denique mortalium miserandam & vanam cecinisse; durissima quoque pectora miseratione implevisse, tristissimos quoque animos exhilarasse, immo maris numina saltatum super aquæ fundo prolecta fuisse, sedente in litore Väinämöine chordasque pulsante,

§. 6.

Laudatum Deum ad amores quoque fuisse propensum ex supra dictis (v. §. 4.) apparet, ubi irratus Joukkavaini, post-
ha:

ff) Lencq. l. c. p. 35; Gan. l. c. p. 24; Turun Wiikko-Sanomatt. a. c. N:o 11, cantu eum prædam quoque prolectasse ad venatores, piscatōres atque aucupes infra (in §. 8.) memorabitur.

gg) Top. I. 27, 29, 23; Turun W. S. a. c. N. 20.

hh) Conf. von Schröteri, præcæmium ad runas a se editas p. X.

habitis placaminibus pretiosissimis, non nisi in sorore sponsa acquievit. Neque tantum vacasse eum amori, sed & aliquando molestissimis susceptis laboribus gratiam puellæ cujusdam demereri conatum esse ex sequenti narratione cognoscimus *ii*). Flagrabat Väinämöinen amore virginis *Tuulikki*, filiæ Tapionis. Quam visitans super arcu cælesti sedentem interrogasse dicitur, an esset sibi nuptura? "Conjicerem te, superba respondit virgo, virum esse, si cultro mucronem non habente setam equinam in longitudinem diffinderes nodumque in ovum gallinæ necderes, quem nemo posset sentire. Peractis vero his laboribus ne tunc quidem virgo permota prius se ei nupturam negavit, quam navigium ex fragmentis rhombi & fusi sui ædificasset, ita vero id faceret, ut securis nullum lapidem tangeret. Hoc quoque in se suscipientis & jam opus tractantis Väinämöinis securis nullum quidem lapidem tangit, sed, prohi dolor! ipsum genu lacerat. Profluens ex vulnere sanguis totum inundat campum. Recipiens se tunc Deus multo labore in traham & equo in pagum frigidum vectus ex limine interrogat, essetne in domu, qui sanguinis profluvium reprimeret. Cum vero puerulus juxta focum sedens respondisset esse neminem & ultra monuisset, ut peteret alius cujusdam domum, jam in hanc citius discessit, quo idem atque in illa interroganti senex prope mensam sedens reddit: "majores quoque fluvii sedati sunt & amnes rapidiores domiti" *kk*). Vulnus itaque Dei hic sanatum

ii) Top. I. 18. sq.

kk) Videantur etiam *Turun Biskop: Sanomat* a. c. N. II, quo loco, ubi sponsæ nomen *Katrina*, res vero iisdem fere verbis atque ap. Top. narrata occurrit, additur: præcepisse hunc senem filio suo ut in fabricam abiens ex herbis aliunde petitis remedia pararet; paratis vero his reversoque domum filio, Väinämöinem primum, superimpositis medicaminibus, animi defectum passum esse, dein vero recreatum, converso in cælum vultu gratias tribus divinitatis personis egisse; ita ut aperte videatur locum huncce narrationis a recentioribus profectum esse.